

10. HAFTA

TUR182

Türk Dili II

Okt.

@karabuk.edu.tr

KBUZEM

Karabük Üniversitesi

Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi

Konu Başlıkları

1. Anlatım Biçimleri

1. Açıklama
2. Tasvir (Betimleme)
3. Öyküleme (Hikâye Etme)
4. Tartışma

2. Düşünceyi Geliştirme Yolları

1. Tanımlama
2. Benzetme
3. Örneklendirme
4. Karşılaştırma
5. Tanık Gösterme
6. Sayısal Verilerden Yararlanma
7. Soru-Cevap
8. Alıntı
9. Gözlem

Temel Kavramlar

Bu bölümde; anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yolları konusuna değinilecektir.

Anlatım Biçimleri

Kompozisyonda ele alınan konunun amacını en etkili şekilde ortaya koyabilmek için seçilen ifade tarzıdır. Bu anlatım tarzı yazarın işlediği konuya göre değişiklik gösterir. En sık karşılaşılan anlatım biçimleri şunlardır:

Açıklama

Öğretme amaçlı fikir yazılarında uygulanan, konuyla ilgili bilgi ve haber vermek için başvuru anlatım biçimidir. Fikir yazılarının çoğunda, ders kitaplarında, yayın organlarının pek çok programlarında genellikle karşılaşılan anlatım biçimi açıklayıcı anlatımdır. Bu tür yazılarda amaç okuyucuyu bilgilendirmek, ona bir şeyler öğretmek olduğu için sade ve anlaşılır bir dil kullanılır. Açıklayıcı anlatımda yazar, duygularına yer vermez, nesnel bir anlatım hakimdir.

Örnek Metin

“Yakup Kadri Karaosmanoğlu edebiyatımızın önde gelen sanatçılarından biridir. Roman, hikâye, anı gibi değişik alanlarda eserler vermiş olan sanatçı daha çok romanları ile tanınmaktadır. Romanlarında önceleri kişisel konuları işleyen sanatçı daha sonra toplumsal konulara yönelmiştir. “Kiralık Konak”ta nesiller arası duygu ve düşünce farklılıklarını işleyen sanatçı, “Yaban” romanında Kurtuluş Savaşı yıllarında köy yaşamını, köylü – aydın çatışmasını işlemiştir.”

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi parçada “Yakup Kadri” okuyucuya tanıtılmış, sanatçının eserleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Öğreticiliği esas alan bu tür anlatıma açıklayıcı anlatım denir.

Örnek Metin

“Milyonlarca kişi kitap okuyor, müzik dinliyor, tiyatroya sinemaya gidiyor. Neden? Belli ki kendisini aşmak istiyor insan. Gerçek anlamda insan olmak istiyor. Ayı bir birey olmakla yetinmiyor; bireysel yaşamının kopukluğundan kurtulmaya, bireyciliğinin bütün sınırlarıyla onu yoksun bıraktığı ama yine de onu sezip özlediği bir dostluğa, daha anlamlı bir dünyaya geçmek için çabalıyor.”

Bu paragrafta insanların kitap okuma, müzik dinleme, sinema ve tiyatroya gitme nedenleri açıklayıcı anlatım biçimiyle veriliyor. Yazara göre bunların nedeni "insanın kendini aşma isteği, daha anlamlı bir dünyada yaşama arzusu" dur.

Örnek Metin

Bulut, havanın yüksek tabakalarında çeşitli yığınlar halinde toplanmış su buharıdır. Bunlar güneşin sıcaklığıyla havada yükselmeye başlar. Yükseldikçe daha soğuk hava tabakalarına rastlar. Böylece su buharı, su damlacıkları haline gelir. Bulutların havada durmasını düşme

hızlarının az olması sağlar. Ağırlaşınca düşenler, sıcak hava ile karşılaşınca yeniden buharlaşıp yükselir.

Bu parçada yazar “bulut” hakkında bilgi vermektedir. Bulutun ne olduğu ile ilgili bilgileri; kısa, yalın, anlaşılır ve kişisellikten uzak bir üslupla bize aktarmaktadır.

Tasvir (Betimleme)

Tasvir, varlıkların kendine has ayırıcı niteliklerini kelimelerle resim yapar gibi gözler önüne sermek, zihinde canlanmasını sağlamaktır. Tasvirde, göz başta olmak üzere insanın beş duyusuna hitap edilir. Tasvirin niteliğine göre hitap edilecek duyu ya da duyular devreye sokulur. Tasvirde görünenleri olduğu gibi anlatmak mümkün olduğu gibi anlatıma renk katmak için yazarın kendi duygularını da tasvire kattığı görülür. Tasvirin insanı konu edinen kısmına “*portre*” denir. Portre, sadece insanın dış görünüşünü anlatıyorsa “*fiziki portre*”, karakterin iç dünyasını, duygularını anlatıyorsa “*ruhi portre*” adını alır.

Örnek Metin

Anadolu’nun hüünlü sonbaharlarından biriydi. Toprak yola serpilmiş gibi duran seyrek taş parçaları güneşin ilk ışıklarıyla parıldıyor, araba sarsıldıkça gözlerimin önünde kıvılcımlar gibi yanıp söniyordu. Ara sıra daha fazla koşmak isteğiyle şahlanan gürbüz hayvanların yoldan kaldırdıkları tozlar, arabayı sararak boşlukta uçuşuyor; titreşiyor, sonra dalga dalga yere inerek gözden kayboluyordu.

Bu parçada yazar, bir yolculuk sırasındaki gözlemlerini anlatıyor. Bu anlatılanlar da (toprak yol, seyrek taş parçaları, atların kaldırdığı tozlar...) biz okuyucuların gözünde canlanıyor. Böylece yazar, kendi gördüklerini okuyucularına canlı bir biçimde anlatma amacını gerçekleştirmiş oluyor.

Örnek Metin

“Odanın, ahşap kapısı buzlu camlarla kaplı ve sağa doğru açılıyordu. İçeri girdiğinizde hemen kible duvarında boydan boya çok raflı devasa bir kütüphane size bakıyordu. Odada bir pencere vardı ve tek kanatlı olarak açıldı. Pencerenin önünde kırmızı uzun ve geniş bir koltuk bulunuyordu. Koltuğa uygun renkler iki tane etajer kütüphanenin tam karşısındaydı. Etajerlerin ortasında zigon sehpalar ve sehpaların üstünde vazo vardı. Boş duvarlarda levhalar asılıydı. Birden yere baktığınızda halı desenleri gözlerinizi kamaştırıyordu.”

Örnek Metin (Fiziki Portre)

“Çizgiler halat gibi kabarık, katmer katmer bir yüz... Kızıl, esmer bir ten... Kırışmaya başlamış, bakımsız, sert, kumral saçlar altında dar fakat çıkıntılı bir alın... Dağınık kumral kaşlar altında açık kahverengi gözler... Göz bebekleri pırıl pırıl. Hırçın, biraz da korkutucu bakışlar... Fakat bütün bu hırçın görünüşün altında merhametli bir yürek vardır.”

Bu parçada sözü edilen kişinin “yüzü, gözleri, saçları, alnı” sanki bir resim tablosu gibi ayrıntılı bir biçimde sunulmuştur. Görsellik son derece belirgindir. Kişi betimlemeleri portre olarak da adlandırılır.

Örnek Metin (Fiziki Portre)

“Namık Kemal gayet büyük ve yuvarlak başlı, yüksek alınlı, pembe çehreli, koyu ela gözlü, ince burunlu, fevkalade güzel ağızlı, uzunca kumral sakallı, kısa denilebilecek orta boylu, şişmanca; omuzları geniş, elleri, ayakları küçük bir insandı. Burnunun sağ alt tarafında, attan düştüğünde oluşmuş yaradan kalma bir çizgi vardı.”

Örnek Metin (Ruhsal Portre)

“Mehmet, içine kapanık, sessiz, çevresiyle iletişimi olmayan bir kişidir. Sorunca söyler, üzerine vazife olmayan işlere karışmaz. Onun bu çekingenliği sosyal hayatını da etkiler. Köy meydanlarındaki kahvelerde, bir köşeye sinerek, saatlerce düşünür durur. Önündeki gazeteleri okur gibi yaparak, gözleri dalgın, mahzun bir şekilde etrafı seyreder. Hüzünlü, melankolik hali nedeniyle kimse ona ilişmez. Karamsar hayatı boyunca bir çift kelimesi, çay verir. Çayı içerken, yüzünde hafif bir tebessüm ve mutluluk işaretleri belirir.”

Öyküleme (Hikâye Etme)

Herhangi bir olayın yer, zaman ve kişilere bağlı olarak belli bir sıraya göre anlatılmasıdır. Bu anlatım biçiminde ana unsur bir olaydır. Olay olmadan öyküleme olmaz. Öykülemede her şey devinim (hareket) halinde verilir. Burada olaylar gerçek ya da tasarlanmış olabilir. Olayların kahramanları genellikle insanlardır. Öykülemede olaylar, belli bir zaman dilimi içinde geçer. Zincirleme olarak, önce olayın başlayışı, sonra gelişmesi daha sonra da sona erışı anlatılır. Bu teknik, roman, hikâye, biyografi, hatıra, gezi yazısı, otobiyografi gibi edebi türlerde temel anlatım biçimi olarak kullanılır. Amaç okuyucuyu olay içinde yaşatmak, duygulandırmak, heyecanlandırmak ise bu anlatım şekli seçilir.

Örnek Metin

“Geceydi. Ayten, tavanda yanan ufacık ampulün ışığında sırtüstü uzanmıştı sedire. Elinde günlük gazetelerden birinin haftadan haftaya verdiği ilavelerden biri... Görmeden bakıyordu. Oysa neler yoktu ilavenin o sayfasında, genç kız kalplerini hoplatacak! Artık, ne olursa olsun, okula bir tekme... Çalışacaktı. Az sonra kim bilir, hangi meyhaneden fitil gibi sarhoş dönecekti babası; açacaktı ağzını, yumacaktı gözünü.”

Örnek Metin

“Akşam yavaş yavaş yüzünü gösterirken, Hacı Ziya’nın masası yine kalabalıktı; onun anlattıkları diğerleri tatlı tatlı dinlerken Şükrü Ağa geldi. Rengi soluk, durumunda bir gariplik vardı. Selam vermedi. Kenardaki boş sandalyeyi aldı ve uzakta bir yere oturdu. Tavrı davranışı herkesin dikkatini çekti. Şükrü Ağa’nın sevmeyişi insanların masasına oturmamışını bilirlerdi ; aralarında öyle bir kişi de yoktu.”

Örnek Metin

“On altıncı katta asansörden indik. Bana odayı gösterecek çocuğun peşinden yürüyordum. Çocuk kısa bir koridoru geçti, bir odanın önünde durdu. Ben de durdum. Kapıyı açtı, içeri girdik. Perdeler sıkı sıkıya kapalı. Çocuk perdeleri açıp dışarıyı göstermek istedi. Engel oldum. Lambaları yaktı. Banyonun kapısını açtı. Bir şey isteyip istemediğimi sordu. İstemediğimi söyledim. Bahşışını verdim, gitti.”

Öyküleme ile Betimleme Arasındaki Fark

Öykülemede olaylar, kişi veya kişilerin başından belli bir yerde ve belli bir zamanda geçer. Betimlemede ise zaman akış içinde değildir ve kişi veya kişilerin başından geçen herhangi bir olay söz konusu değildir.

Yani betimlemede belli bir zamanda durur nitelikteki eylem veya varlıklar tanıtılır. Öykülemede ise zaman akış halindedir ve olaylar bu akış içinde verilir. Buna fotoğraf ve film örneğini verebiliriz: Fotoğrafta zaman, olay ve varlıklar donmuş durumdadır. İşte betimleme bu donmuş durumun sözcüklere dökülmüş şeklidir. Oysa filmde zaman, olay ve varlıklar hareket halindedir, işte öyküleme de belli bir zaman aralığında geçen olayları anlatan film gibidir.

Tartışma

Bir konu ya da olgu üzerindeki yerleşmiş düşünce ve duyguları, davranış ve kanıları değiştirmeyi amaçlayan yazılarda kullanılan anlatım biçimidir. Tartışmacı anlatım biçiminde toplumun genellikle benimsediği görüş, aksi görüş ileri sürülerek çürütülmeye, toplumun o konudaki kanıları değiştirilmeye çalışılır. Tartışmacı anlatım biçiminde sorular sorulup yanıtları verilebilir. “Bana göre, kanımca, oysa, halbuki” gibi bağlama öğeleri sıkça kullanılır. Kişisel (öznel) anlatım biçimi ağır basar.

Örnek Metin

“Günümüzde yaygın bir yanlış vardır: Bilimin kesin olduğu inancı; çağdaş yaşayışın, çağdaş uygarlığın değişmez temeli olan bilimsel kesinlik. Oysa sürekli bir değişiklikler bilimi var edip ayakta tutan. Bilim bilgi üretir; bilimsel doğrulardır bunlar. Ancak bilim sonsuz bir yenilenme

içindedir. Bilimde öne sürülen her doğru, yanlış olduğu henüz kesinlikle belgelenmemiş olan doğrudur. Birtakım koşutlardan ötürü doğru sayılan bilgilerdir bunlar."

Bu paragrafta yazar, mantık yoluyla bilimsel doğruların, henüz yanlışlığı belgelenmemiş doğrular olduğunu, her bilginin değişebileceğini kanıtlamaya çalışıyor.

Örnek Metin

"Kimi şair ve yazarlar, yazdıklarını anlayabilmek için okurların çaba harcamasını, zorlanmasını isterler. Bence bu, kendini beğenmişliktir. Yazdıklarını anlayabilmek için okur zorlanacağına, onları anlatabilmek için ben zorlanmalıyım. Bence okur bir kitabı, bir yazıyı okurken, salt anlamak için değil, okuyup anladıktan sonra birtakım sonuçlar çıkarabilmek için çaba harcamalıdır."

Bu paragrafta da yazar, "bir yazar, anlatacağını açık seçik anlatmalı", düşüncesini kabul ettirme çabasıdadır. İnanıdırıcı, etkileyici olmak için tartışmacı anlatım biçimini kullanmıştır.

Örnek Metin

Sanatta, halk böyle istiyor ne yapalım, görüşü yanlıştır. Ben buna karşıyım. Halkı şartlandırmak ve halka hep aynı şeyleri vermek... Bu doğru değildir. Böyle bir yaklaşım halkı bir adım bile ileri götürmez. Tersine halkı geriletir."

Düşünceyi Geliştirme Yolları

Amaca uygun olarak seçilen anlatım biçimi içinde, düşüncenin okuyucu tarafından daha açık, belirgin ve iyi anlaşılması için başvuru yöntemlerdir. Bir yazıda düşünceyi geliştirme yolu bir tane olabileceği gibi birden fazla da olabilir.

Tanımlama

Bir kavram ya da nesneyi ayırt edici özellikleriyle birlikte vermeye tanımlama denir. Burada amaç, bir varlığın, bir kavramın, bir durumun özel ve değişmez niteliklerini sıralayarak tanımını yapmaktır. Tanımlamada cümleler bir bakıma "Bu nedir?" sorusunun cevabı niteliğindedir. Bilginin okuyucu ya da dinleyiciye doğrudan verildiği anlatım tekniğidir. Tanım cümlesinde anlam yoğunluğu vardır.

Örnek Metin

"Ansiklopedi, birden çok konuda özlü ve bilimsel bilgiler veren yapıttır. Ansiklopediler, bilgilerin harf sırasına göre dizildiği, akademik yönü olan yapıtlardır. Ansiklopedi, kişinin dilediği her konuda özlü bilgiye, en kısa yoldan ulaşmasını sağlayan bir el atlı kaynağı, ev ve işyeri kitabıdır."

Örnek Metin

“Kitap, insanlığın kültür belleğinin dayanağıdır. Kitap, bir yandan geçmiş kuşakların kültürdeki kazanç ve başarısını bize güvenecek bir biçimde ulaştırması, öte yandan da yaşayan kuşakların oluş halindeki düşünce, görüş ve duygularını yayması dolayısıyla tam bir kültür değeridir.”

Örnek Metin

“Ölenin ardından söylenen; ölümünden duyulan acıyı, hayatta iken yaptığı iyilikleri dile getiren şiirlere “ağıt” denir. Ölü çıkan evlerde, matem toplantılarında okunur. Halk edebiyatı nazım türlerindendir. Ağıtlar, koşma kafiye düzenine göre söylendiği gibi son iki mısraı nakarat olan dörtlüklerle de söylenir. Genellikle dörtlü, bazen üçlü, beşli altılı kıtalarla; 11’li hece ölçüsüne göre dizilir.”

Benzetme

İleri sürülen bir düşünceyi pekiştirmek, somut hale getirmek için, herhangi bir ilgi kurarak iki varlık, kavram, olay ya da durumun birbirlerine benzetilerek anlatılmasıdır. Bir kavramın, nesnenin başka bir kavram ve nesnenin özellikleriyle anlatılmasıdır şeklinde de tanımlanabilir. Benzetme, düşünceyi geliştirme yolları içinde anlamı zenginleştirmek, anlatıma güç kazandırmak için sıkça başvurulan yollardan biridir. Sıkça “gibi, sanki, andırıyor, tıpkı” gibi ifadelerle yer verilir.

Örnek Metin

“Bir bakarsın ki, soylu törenlerin en görkemli dakikasında soytarı yerde yatıp yuvarlanmaya başlamış, prenslerin, düklerin, baronların, kontların, nazırların, rektörlerin, kardinallerin, kırmızı bayram balonu gibi şişirilmiş ciddiyetlerini sivri yergileriyle delerek ortalığı birbirine katmış, öfkeleri, kahkahaları, fısıltıları, kaygıları soytarılığın sarmalına dolayıp saray halısı gibi salona yayıvermiş.”

Örnek Metin

“Deneme yazarı bir söz işçisidir. Onu bir kuyumcuya benzetirim ben. Kuyumcu nasıl değerli madeni bin bir özenle işleyerek çok değerli eserler oluşturursa, deneme yazarı da sözcükleri büyük bir dikkatle ve özenle bir araya getirerek eserini oluşturur.”

Örnek Metin

“Şiir yazmak inşaat kurmaya benzer önce binanın sınırlarını çizer sonra temellerini atarsın. Şiirin sınırları tema ile çizilir. Esas fikri yakaladığınızda ise şiir yazmaya başlayabilirsiniz.”

Örneklendirme

Bir yargının, düşüncenin daha iyi açıklanması, soyut bir düşüncenin somutluk ve görünürlük kazanması, zihinde daha kalıcı bir niteliğe kavuşturulması için uygun

örneklerin verilmesi biçiminde ortaya çıkan anlatım tekniğidir. Anlatılanları daha anlaşılır hale getirip inandırıcı kılmak ve soyut haldeki düşünceyi somut hale getirmek amaçlanır. Bu yolla, anlatılanlar görünür ve anlaşılır kılınarak okuyucunun zihninde daha iyi yer etmesi sağlanır.

Örnek Metin

“Arınmanın en az güçlük gösteren yanı, Türkçe karşılığı olan yabancı sözcüklerin atılması, kullanılmamasıdır. Kendimizi biraz sıktık mı kolayca başarabiliriz bunu. Anlamdaş sözcüklerin dilimizi zenginleştireceğine inanmıyorum. Kimi yerde gerçek, kimi yerde hakikat, kimi yerde realite demenin dilimize olsun, diyeceklerimize olsun bir yararı dokunur mu?”

Örnek Metin

“Anadolu’da geçmişle bugün iç içe yaşamaktadır. Bunun en güzel örneklerinden biri, Ankara’dır. Ankara’da eski kerpiç evlerden birinin duvarında İyonya zamanından kalma bir sütun başı karşımıza çıkar. Ahi Şerafettin’in türbesinin merdivenlerinin dibinde, Roma döneminden kalma bir aslan heykeli sizi karşılar. Bu nedenle bu türbenin diğer adı “Aslanhane” olmuştur. Bu türbenin yanında, Etiler’in bereket tanrısı olan yılanın, hala üzümler arasında dolaştığı söylenir.”

Örnek Metin

“Ben her okuduğum romanda asıl kendime yaklaştığıma inanıyorum. Her biri çok yanıltıcı gerçeğimizi belli bir yandan açar bana. Neden söz ederse etsin, beni, başkalarını, yaşamayı tanıtır. Balzac “Eugenie Grandef”i yazmasaydı, gecem gündüzüm bencillerle geçtiği hâlde nerden bilecektim bencilliği? “Kızıl ile Kara” olmasaydı benim de öz geçmişimden haberim olmayacaktı. Goste Berling’le kuzeyi dolaşmasaydım, en soğuk geçen kışları bile sevmeyiz, bahar gelince de toprağın coşkusuna kapılmazdım ki.”

Karşılaştırma

Birbiriyle ilgili iki varlığın, iki kavramın, iki olgu veya durumun benzer ve farklı yanlarını ortaya koymaya karşılaştırma denir. Yazar karşılaştırmada bir sonuca varır ve vardığı sonuç genellikle bu paragrafın ana düşüncesi olur. Karşılaştırma, fikirler arasında yapılabileceği gibi, nesneler, veriler arasında da yapılabilir. Karşılaştırma paragraflarında “oysa, ise” gibi karşılaştırma bağlaçlarından sıkça yararlanılır.

Örnek Metin

“Arı, on binlerce yıldır aynı işi en kusursuz biçimde yapar: Düzgün, geometrik ölçülerle peteğini örer ve topladığı bin bir çiçek tozundan, bir kimya laboratuvarının imbiklerinden daha üstün biçimde balını süzer. Oysa insanoğlu uğraştığı on binlerce işi binlerce yıldır giderek geliştirmekte ve hâlâ en kusursuza ulaşmaya çalışmaktadır, işte insan budur.”

Örnek Metin

“Şiir sözcüklerle yapılır. Şiir sanatının özünü sözcükler, tamlamalar, sıfatlar oluşturur. İnsan, içinin taşan duygularını karşısındakine sözlerle anlatır. Şair, sözcükleri sanatlı kullanırsa ya da duygularını şiirle kağıda dökerse o denli başarılı olur yapıtında. Resmin malzemeleri ise ağaçlar, kuşlar, insanlar değil, renklerdir. Renkler, şekiller uyumlu kullanılırsa resim insana bir şeyler anlatır.”

Örnek Metin

“Andre Maurais’ya göre hikâye, romandan çok tiyatroya yakın bir türdür. Tiyatro gibi onun da sağlam bir çatıya, örgüye, becerikli bir sona, kısacası bir “perde”ye ihtiyacı vardır. Hikâyeden film çıkarmak, romandan film çıkarmaktan daha kolay değildir.”

Tanık Gösterme

Yazarın, ileri sürdüğü düşünceyi desteklemek, inandırıcı kılmak için, o düşünceye destek olabilecek, o düşüncenin doğruluğuna delil olabilecek, konuyla ilgili alanında yetkin, bilinen kişilerin görüşlerine yer vermesidir. Tanık gösterilen kişilerin sözleri paragrafa aynen alınıp tırnak içinde verilebileceği gibi gibi yazarın ağzından da aktarılabilir.

Örnek Metin

“Okuma tutkuların en asilidir. Ekmek nasıl bedeni beslerse, o da öyle ruhu besler. Bir yazar, okuma için, ‘Tatlı tatlı kendinden geçme.’ demiştir. Büyük yazarlar ömürlerinin yarısını okumakla geçirmişlerdir. Montesquie ‘Çeyrek saatlik bir okumanın gideremediği kederim olmamıştır.’ der. Bir kitap, her zaman güvenilebilecek bir dosttur. Yas içinde bir alhabına Alphonse Daudet, ‘Güzel kitaplar okuyun.’ diye yazmıştı.”

Örnek Metin

“Hangi sözcük, hangi sözcükle yan yana geldiğinde nasıl bir ışık oluşur? Bunu bilmek gerekir. Sözcük, başka bir sözcüğün yanına geldiğinde ışıldar, bir anlam kazanır. Tek basınyken sönüktür, ölüdür. Mallerme’nin “Şiir, sözcüklerin dilidir.” demesi bundandır. Bütün bunlar düşünüldüğünde görülecektir ki, şiir başlıbaşına hüner işidir.”

Örnek Metin

“Bir kitabı okumadan köşeye atıp mahkum edenler vardır. Onlara benzememeye çalışalım. Gerçek okuyucular, hoşlarına gitmeyen kitaplardan bile ağırbaşlı bir dille bahsederler. Kendilerini naza çekenler ancak sahte okuyuculardır. Goethe’nin şu sözünü asla unutmayalım: “İçinde iyi bir tarafı bulunmayacak kadar kötü kitap yoktur.” Okumadığını söylemek cesaretini gösterecek az insan vardır. Bu gibilere Rousseau’yu (Ruso), Montesquieu’yu (Monteskiyö), Chateaubriand’ı (Şatobriyan) övün, okumamış olduklarından küçümser bir eda ile cevap verirler.”

Sayısal Verilerden Yararlanma

Düşünceyi inandırıcı kılmamanın yollarından biri de sayısal verilerden yararlanmadır. İnsanlar okuduklarının sayılarla desteklendiğini görürlerse yazıyı daha da inandırıcı bulurlar. Sayısal verilerden yararlanmaya bilimsel verilerden yararlanma adı da verilebilmektedir.

Örnek Metin

“Adapazarı Şeker Fabrikası 1953’te işletmeye açıldı. Kuruluşta günde 1800 ton olan pancar işleme kapasitesi 1980’de 6000 tona çıkarıldı. Bu büyük bir gelişme.”

Örnek Metin

“Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) verilerine göre inme (felç), dünyada kalp hastalıkları ve tüm kanserlerin toplamından sonra üçüncü sırada yer alan ölüm nedenidir. Dünyadaki inmelerin üçte ikisi ise az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. İnmeye bağlı ölüm oranının 2020 yılında özellikle yaşlanan nüfusun az gelişmiş ülkelerde sigara içme alışkanlığının artması nedeniyle iki katına çıkacağı tahmin edilmektedir. İnmeyi oluşturan değişik risk faktörleri vardır; ancak günümüzde tüm inmelerin %62’sinden yüksek tansiyon sorumludur.”

Örnek Metin

“Öğrencilerin çalışırken ara verip dinlenmeleri gerektiğini düşünenlerdenim. Mola verilmeden yapılan uzun soluklu bir çalışma, verimi düşürür. Ellişer kişiden oluşan (bilgi yelpazesi) iki ayrı gruba yüz soruluk bir test uygulanır. Grubun biri, testi hiç ara vermeden yanıtlarken, diğer gruba elli sorudan sonra 15 dakikalık dinlenme verilir. Dinlenme almayan grubun başarısı, alan grubun başarısından %30 düşük çıkar.”

Soru-Cevap

Ana fikri geliştirme yollarından biri de soru cevap yoludur. Yazar, işlediği konu hakkında sorular sorar. Bu soruları kendisi cevaplandırabileceği gibi başka birinin fikriyle de cevaplandırabilir.

Örnek Metin

“Batı kimdir? Batı denilince akla hangi kavramlar gelir? Bizim için Batı son iki yüz yıldır bizim için medeniyet kavramı ile özdeş olmuştur. Halbuki içinde insanlık sevgisinin olmadığı bir Batı’da nasıl medeniyetten bahsedilebilir? Biz medeniyetimizi özümüze dönerek sıfırdan inşa etmeliyiz.”

Alıntı

Başkalarının düşünce, söz, araştırma ve gözlemlerini fikirlerimizi desteklemek amacıyla kullanma metodudur. Alıntıların miktarı, niteliği yazı ile uygun olmalı ve metinle iyi kaynaştırılmalıdır. Aldığımız cümle veya cümleler düşüncelerimizi destekler, açıklar ve kuvvetlendirir nitelikte olmalıdır. Alıntıların kime ait olduğu ve kaynağı usulüne uygun şekilde gösterilmelidir.

Gözlem

Bütün yazıların unsurlarında yer alır. Ana fikri geliştirmede de gözlemin payı büyüktür. Anlatmak istediğimizi, gözlemlerimizle açıklayabiliriz. Gözlemde objektif olmak esastır. Gözlem, önemli ayrıntıları yardımcı fikirlerle verebilmede bize yardımcı olur.

Örnek Metin

Tümden Gelim

Bütünden parçaya gitme, genelden özele varma işidir.

Örnekler

- Bütün sıcak ülkelerin insanları öyledir ya; Ganalı arkadaşım bir başka uysaldı.
- Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türk halkı da ilk defa gördüğü televizyon karşısında âdeta büyülenmişti.
- Hep öyle olur ya; onun da değeri tahta ata bindikten sonra anlaşıldı.
- Ozanlığın temelini; saz çalmayı, türkü söylemeyi, deyiş düzmeyi akrabası olan bu Âşık Rızaî'den öğrenmişti.
- Köyde gezerken çocukluğunda yaşadıklarını; annesini kaybedişini, ablasının hastalığını, babasının sık sık gurbete gidişini bir bir hatırladı.

Tüme Varım

Parçalardan bütüne gitme, özelden genele varma işidir.

Örnekler

- Sıcak ülkelerin insanları yumuşak başlı olur.
- Bütün dünyada, halkı etkilemede televizyonun büyük etkisi vardır.
- Büyük ressamlar öldükten sonra üne kavuşurlar.
- Yatağı yorganı, kabı kaçağı, evdeki her şeyi traktörün römorkuna yüklediler.

- Duygularında, hayallerinde, düşüncelerinde, inançlarında, ruh dünyasında dedesinden dinlediklerinin belirgin izleri vardır.

Uygulama

1. Roman, masala da destana da benzemez, ilişkilerini, bağlarını gerçeklikten, yaşamın kendisinden edinir. Masal düşer, destan da yücelticiliğe sığınır. Romanda düşle yücelticiliğin payları kısılmıştır iyice.

Bu parçada düşünceyi geliştirme yollarından hangisine başvurulmuştur?

- A) Tanımlamaya
- B) Örneklemeye
- C) Karşılaştırmaya
- D) Kanıtlamaya
- E) Tartışmaya

Kadın durdu, uzun ve zayıf yüzündeki hayreti ona doğru kaldırdı. Hafif, çiçek bozuğuydu. Derisi hırpalanmamış olan narin burnu ve onu gizli bir ahenkle takip eden ince dudakları küçük bir güzellik notu alabilirdi. Bir tanesi hisli bir kıvrılışla yukarı kalkıp inen kaşlarının altında, şaşkın gözleri büyüyüp küçülmüştü. Hayret krizini savdı ve gülümsedi.

2. Yukarıdaki parçanın anlatımında aşağıdaki*lerden hangisi ağır basmaktadır?

- A) Açıklama
- B) Betimleme
- C) Tanık gösterme
- D) Örnekendirme
- E) Karşılaştırma

İnsanların sürekli - her anlamda - birbirini öldürdüğü sonra da "Don't worry be happy." gömlekeri giydiği bir dünyada, dev haritaların önünde ne kadar oturup araştırsam da kendime bir yer bulamıyorum. Goethe, "Bazıları sakın gerçek dünyaya çıkmasın; çünkü onlar orada otobüse bile binemez." diyor. Doğru bu. Bu çılgın dünyada ben otobüse binmeyi dahi öğrenemeyeceğim.

3. Bu parçada kullanılan düşünceyi geliştirme yolu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Örnekleme
- B) Karşılaştırma
- C) Tanık gösterme
- D) Tanımlama
- E) Benzetme

Kaynakça

- Editör Ceyhun Vedat Uygur, Üniversiteler İçin Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım, Kriter Yayınevi, İstanbul, 2007.
- Ertuğrul Yaman, Üniversiteler İçin Örnekli-Uygulamalı Türk Dili ve Kompozisyon, Gazi Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2000.
- Fahri Özkan, Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, Murathan Yayıncılık, 5. Baskı, Trabzon, 2009.